

Arkeologisk utredning 2007

Del av Hjälmared 4:203 och 4:20
Vitaby socken
Simrishamns kommun
Skåne

Arkeologisk utredning

Del av Hjälmared 4:203 och 4:20
Vitaby socken
Simrishamns kommun
Skåne

Caroline Hulting Lindgren

Omslagsbilden visar mellersta delen av fastigheten
Hjälmared 4:203 och dess vegetation. Foto mot norr.

Arkeologisk utredning

Del av Hjälmaröd 4:203 och 4:20 Vitaby socken Simrishamns kommun Skåne

Vid utredningen påträffades fyra gropar och fyra stolphål samt moderna nedgrävningar som troligen är spår av den tidigare äppelodlingen. Inga ytterligare antikvariska åtgärder föreslås.

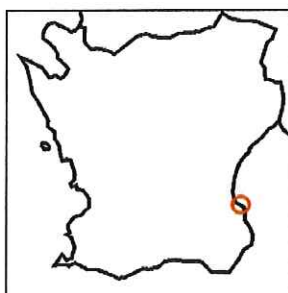

Fig. 1. Platsen där den arkeologiska utredningen genomfördes är markerad med röd ring. Utdrag ur Lantmäteriets Vägkarta. Skala 1:100 000.

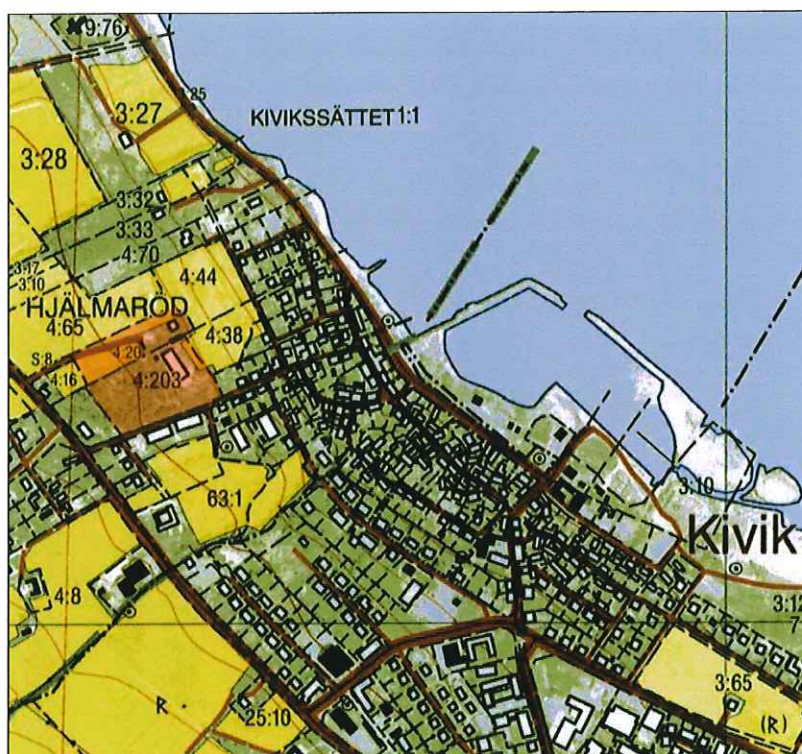

Fig. 2. Planområdet är markerat med transparent röd färg på utdrag ur Fastighetskartan 2E 4a. Skala 1:10 000.

Inledning

Brunnsäppet AB planerar för bostadsbebyggelse inom delar av fastigheterna 4:203 och 4:20, Vitaby socken, Simrishamns kommun. Inför exploateringen har Wallin kulturlandskap och arkeologi på länsstyrelsens uppdrag genomfört en arkeologisk utredning.

Fältarbetet genomfördes av Caroline Hulting Lindgren den 21 november 2007. Arbetet har bekostats av Brunnsäppet AB.

Bakgrund

Den arkeologisk utredningen har föregåtts av en besiktning av området samt en genomgång av handlingarna i ärendet, Riksantikvarieämbetets fornminnesregister, Jordartskartan, Arrhenius fosfatkarta, Häradskartan, Skånska Rekognosceringskartan och Enskifteskartan. Det aktuella planområdet har en storlek av cirka 18 000 m².

Planområdet är beläget i den nordvästra utkanten av Kiviks tätort och ligger i sluttningen ner mot havet i öster, med cirka 300 meter till stranden. Mellan planområdet och stranden finns idag bebyggelse. Planområdet utgörs av en flack avsats som skjuter ut mot öster. Fastigheten Hjälmaröd 4:203 är beväxt med gles tallskog och björksly. Fastigheten Hjälmaröd 4:20 är en före detta äppelodling som idag är beväxt med gräs samt en trädplantering i dess sydvästra del. Jordarten i planområdet utgörs av isälvsavlagringar, se fig. 6.

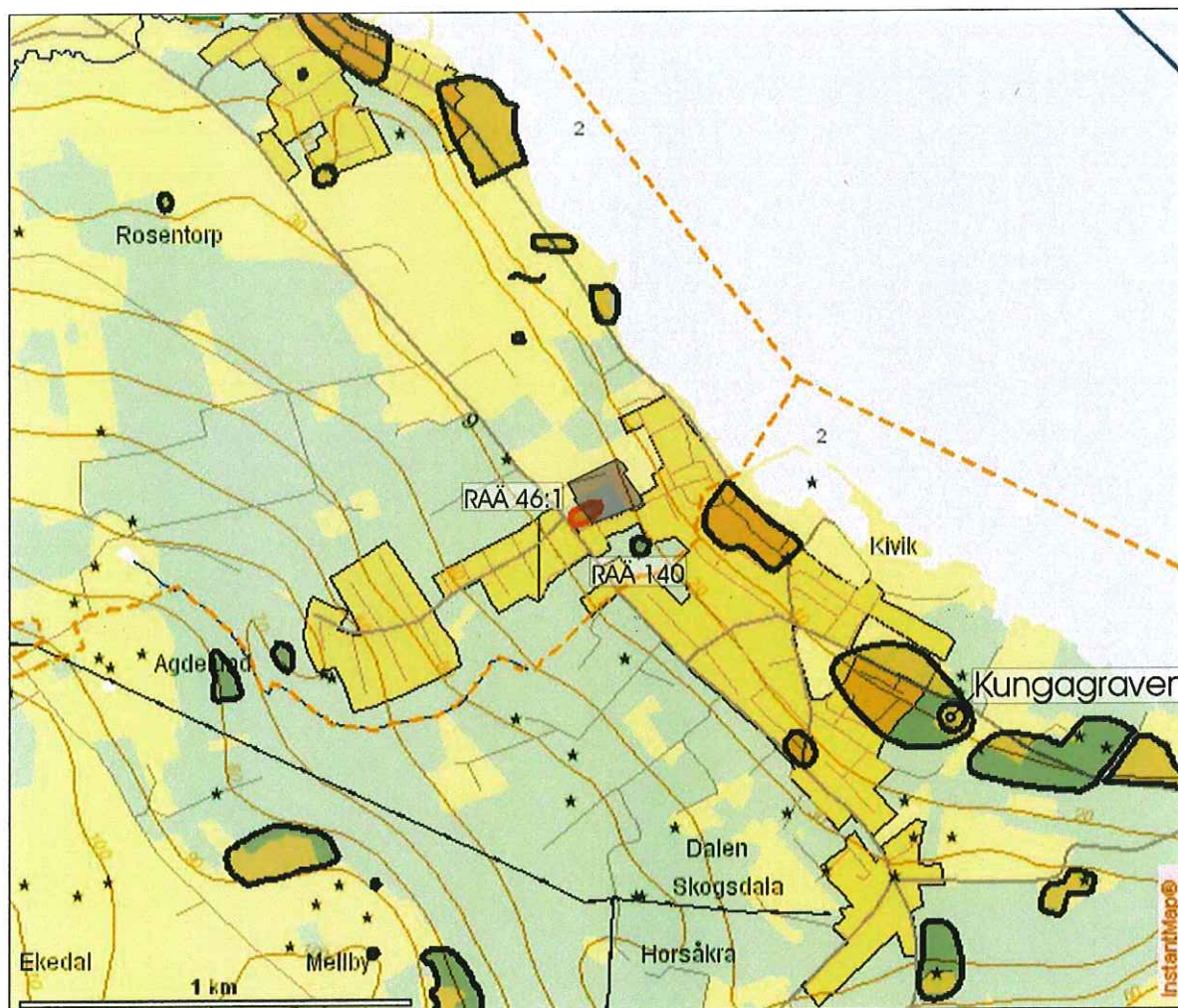

Fig. 3. Planområdet är markerat med mörklila transparent färg. Berörd fornlämning RAÄ 46:1 är markerat med röd kontur och övriga fornlämningar i närområdet med svart kontur. Notera Kungagravens läge i sydöst. Kartutdrag ur Fornminnesregistret. Skala 1:20 000.

Enligt det historiska kartmaterialet kan vi se att en bäck har tidigare runnit omedelbart söder om området. Vattendraget framträder tydligt på Skånska Rekognosceringskartan, se fig. 4. På Enskifteskartan från 1815 har planområdet utgjort åkermark med betes- alternativt skogsmark direkt öster om, se fig. 7. Enligt Häradskartan från 1926-1934 har planområdet troligtvis varit någon typ av skogsbeväxt parkliknande miljö med en parkväg som löpte längs med fastighetens yttergränser, se fig. 5.

I västligaste delen av planområdet och på angränsande fastighet i väster har en arkeologisk undersökning tidigare utförts, RAÄ 46:1. Enstaka anläggningar kunde då konstateras inom en begränsad yta. Cirka 150 meter söder om planområdet kunde anläggningar från förhistorisk tid konstateras i samband med en arkeologisk utredning, RAÄ 140. Fynd i form av slagen flinta och keramik gav boplatserna en datering till stenålder och järnålder.

I trakten finns flera kända fornlämningar, både boplatser och gravar. Även fynd av enstaka flintföremål har gjorts. Den mest kända fornlämningen är Kungagraven som ligger en knapp kilometer sydöst om området. Ett gravfält med framförallt stensättningar finns längre åt sydöst. Uppgifter finns om att ytterligare gravfält ska ha funnits i närheten. Nordväst om Kungagraven har en större boplatz undersökts vid ett flertal tillfällen. En boplatz har också registrerats intill gravfältet.

Fig. 4. Planområdet är markerat med transparent lila färg på utdrag ur Skånska Rekognosceringskartan från 1812-1820. Skala 1:20 000.

Fig. 5. Planområdet är markerat med transparent lila färg på utdrag ur Häradskartan från 1926-1934. Skala 1:20 000.

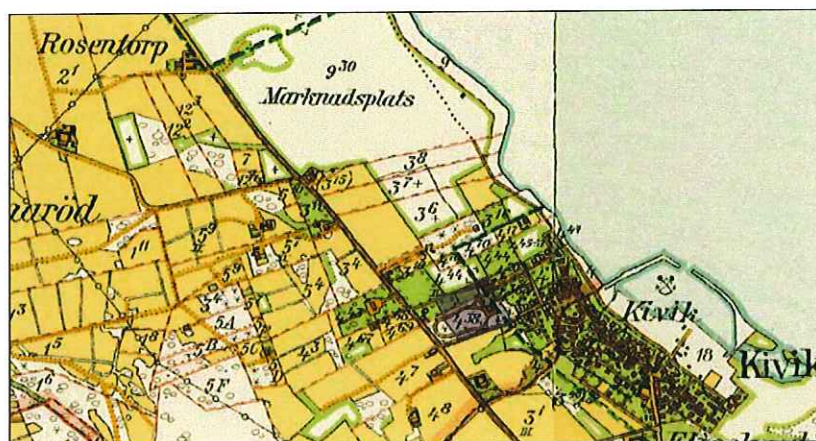

Fig. 6. Planområdet är markerat med transparent vit färg på utdrag ur Jordartskartan från 1978-1972. Skala 1:20 000.

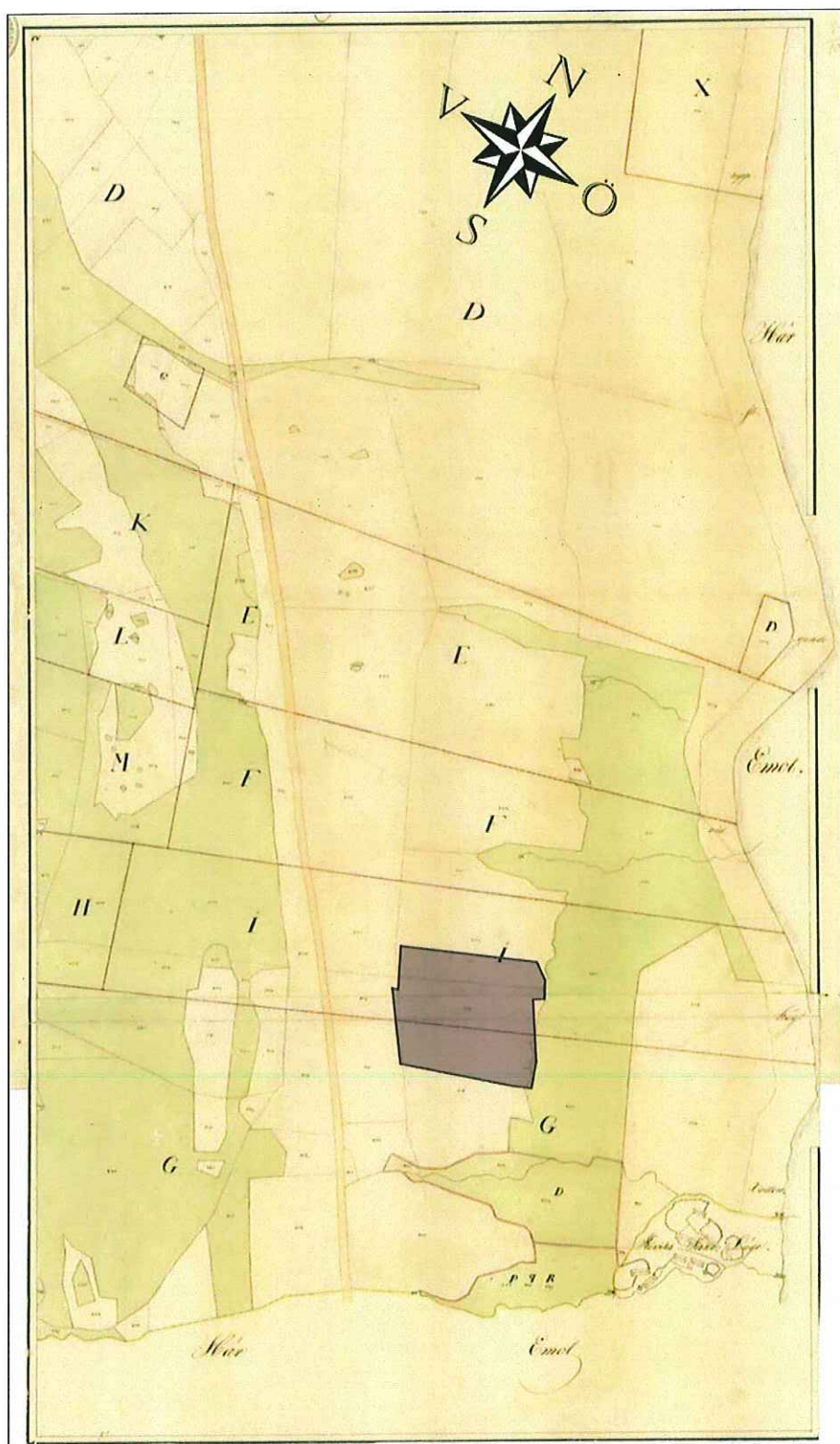

Fig. 7. Planområdets ungefärliga läge markerat med transparent lila färg på utdrag ur Lantmäteriets Enskifteskarta från 1815. Ungefärlig skala är 1:7 500.

Målsättning och metod

Kombinationen av närheten till rinnande vatten och högt och torrt läge har varit attraktivt under stora delar av förhistorisk tid. Även närheten till Östersjön har varit betydelsefull. I närområdet finns ytterligare fornlämningar, såväl gravar som boplatser som har legat på motsvarande topografiska lägen. Syftet med utredningen var att klargöra om under mark dolda fornlämningar fanns inom området. Resultaten från utredningen ska utgöra underlag för länsstyrelsens fortsatta handläggning av ärendet och fungera som planeringsunderlag för exploatören.

Den arkeologiska utredningen genomfördes som en sökschaktsgrävning med minigrävare. Sökschakten mättes in med GPS och anläggningarna planritades i skala 1:50.

Genomförande och resultat

Vid utredningen grävdes sammanlagt sex sökschakt med en sammanlagd längd av 205 meter, se fig. 10. Inom Hjälmared 4:203 grävdes fyra sökschakt med en sammanlagd längd av 138 meter och åtta anläggningar påträffades av förhistorisk karaktär, fyra gropar och fyra stolphål, spritt inom fastigheten. Inom Hjälmared 4:20 grävdes två sökschakt med en sammanlagd längd av 67 meter. Endast moderna nedgrävningar påträffades dessa kan troligtvis härledas till äppelodlingen.

Inga fynd hittades vare sig i anläggningar eller matjord. Matjordstäckets var relativt tunt cirka 0,15-0,20 meter djupt med en överliggande grässvål.

Utvärdering och åtgärdsförslag

Vid utredningen påträffades åtta anläggningar av förhistorisk karaktär spridda inom fastigheten Hjälmared 4:203. Inom Hjälmared 4:20 påträffades endast moderna nedgrävningar troligen spår efter den före detta äppelodlingen. Inga ytterligare antikvariska åtgärder föreslås.

Dalby den 6 december 2007

Caroline Hulting Lindgren

Fig. 8. Pågående schaktgrävning inom Hjälmared 4:20. Foto mot väster.

Referenser

Lantmäteriet	Enskifteskartan 1815 Fastighetskartan Häradskartan 1926-1934 Skånska Rekognosceringskartan 1812-1820 Väggkarta
Riksantikvarieämbetet	Fornminnesregistret (FMIS)
Sveriges Geologiska Undersökningar	Arrhenius Fosfatkarta 1929-1934 Jordartskartan

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-53075-07

Uppdragsnr: 118-2007

Undersökningstid: 21 november 2007

Undersökt yta: 205 löpmeter schakt (ca 308 m²)

Läge: Fastighetskartans blad 2E 4a, x 6174270 y 1400150

Koordinatsystem: Rikets

Personal: Caroline Hulting Lindgren

Dokumentationshandlingar: Överföres efterhand till ATA

Fynd: Inga fynd tillvaratogs

Fig. 9. Schakt 5 som är beläget inom Hjälmared 4:203. Foto mot söder.

Arkeologiska termer

Nedan följer förklaringar till de specialtermer som används i rapporten.

Anläggningar

I arkeologiska sammanhang är anläggningar de spår i marken som visar på markingrepp under äldre tid. En härd syns som en färgning av sot och träkol, kanske finns det också en stensamling som man eldat på. Man talar också, något ologiskt, om exempelvis gropar och stolphål. Det som då åsyftas är de mörka fyllningarna i det som en gång varit gropar och stolphål.

Arkeologisk utredning

Om man misstänker att det finns fornlämningar på en yta som skall bebyggas eller schaktas, så skall en arkeologisk utredning genomföras. Utredningen kan utföras i två steg. Steg 1 omfattar vanligen inventering och steg 2 innebär provschaktsgrävning.

Boplatslägen

Områden som uppfyller boplatstkriterier för olika delar av förhistorisk och historisk tid, men där fyndmaterial eller annat bevis för bosättning inte påträffats, rubriceras boplatslägen.

Enskifte

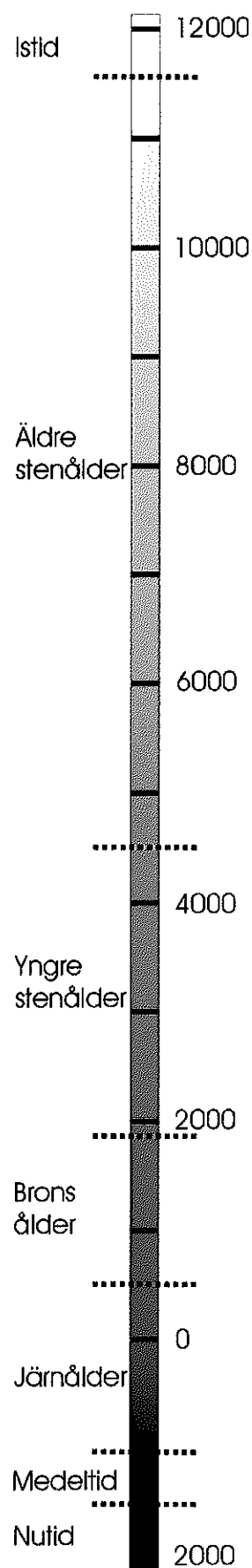
Enskiftet var den andra moderna skiftesreformen som kom till stånd 1803. Enskiftet, som innebar att en del gårdar fick flyttas ut från den gamla bytomten, var en mer radikal reform som fick störst utbredning i slättbygderna i Skåne och Västergötland samt på Öland.

Fosfathalt

Fosfatsalter i marken bildas bland annat vid nedbrytning av organiskt avfall. Avfallet kan exempelvis komma från äldre boplatser eller naturgödsel. Förhöjd fosfathalt kan alltså vara ett tecken på att det finns en fornlämning på platsen. Den så kallade Arrhenius fosfatkarta upprättades av kemisten Olof Arrhenius på uppdrag av Sockerbolaget. Sockerbetorna vill gärna ha fosfathaltig jord. Arrhenius förstod sambandet mellan fosfathalt och boplatser och utpekade bland annat Skånes största fosfatkoncentration vid Stora Uppåkra by.

Förhistorisk tid

Som förhistorisk tid räknas i Sverige tiden fram till medeltiden. Från och med medeltiden finns det historiska källor som berättar om händelser och levnadsförhållanden. Exempel på historiska källor är skattelängder, brev och annan skriven information från tiden.

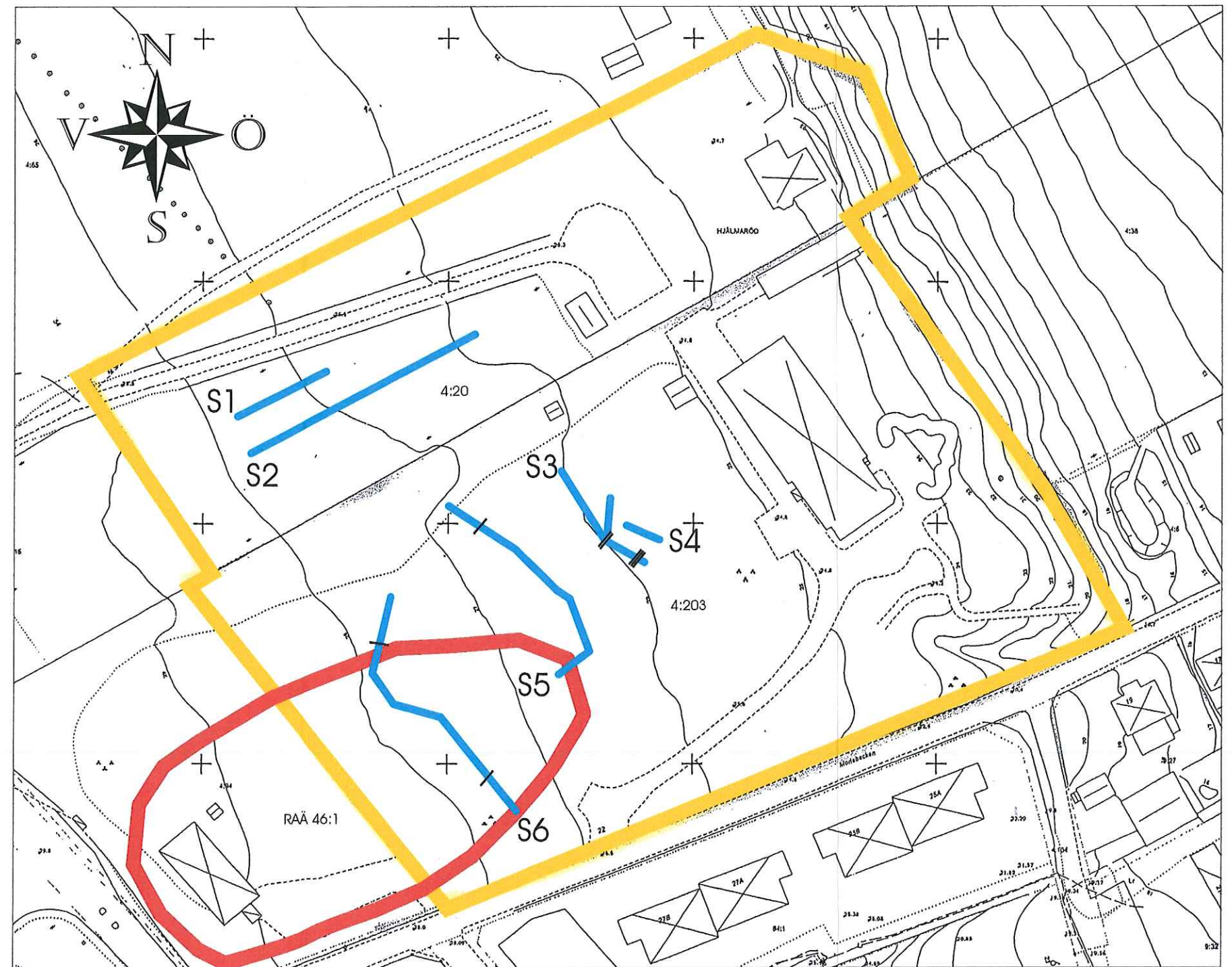

Fig. 10. Planområdet är markerat med gul kontur och fornlämningen RAÄ 46:1 med röd kontur. De grävda schakten visas med blått och de påträffade anläggningarna med svarta streck.
Skala 1:1 000